

KONTRA Miklós

Károli Gáspár Református Egyetem
Budapest, Magyarország
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász, Ukrajna
kontram@gmail.com

VÁROSI DIALEKTOLÓGIA MAGYARORSZÁGON (BUSZI ÉS SZÖSZI)¹

Urban dialectology in Hungary

*The Budapest Sociolinguistic Interview and the Szeged Sociolinguistic
Interview projects*

Gradska dijalektologija u Mađarskoj (Projekti „BUSZI“ i „SZÖSZI“)

A városi dialektológia William Labov munkásságával kezdődött az 1960-as évek közepén az Egyesült Államokban. Magyarországon az MTA Nyelvtudományi Intézetében 1985-ben kezdődtek meg az élőnyelvi (szociolingvisztikai) kutatások. A Budapesti Szociolingvisztikai Interjú (röviden: BUSZI) az első jelentős magyar beszélt nyelvi kutatás volt, a terepmunkája 1987-ben (50 interjú), majd 1988–89-ben (200 interjú) zajlott. A lejegyzés, kódolás, ellenőrzés, majd az adatbázis létrehozása és kutathatóvá tétele 2008-ig tartott. A dolgozat bemutatja a 2021-ben megjelent *Tanulmányok a budapesti beszédről* című könyvet, majd röviden szó lesz a BUSZI „kisöccséről”, a Szegedi Szociolingvisztikai Interjúról (SZÖSZI) is. *Kulcsszavak:* városi dialektológia, szociolingvisztikai interjú, nyelvi variabilitás és változás, BUSZI, SZÖSZI

¹ Ez a tanulmány részben az NKFIH K 138 827. számú, Nyelvi vélekedések mintázatai Szegeden és környékén – Perceptuális dialektológiai vizsgálat című pályázat támogatásával készült.

Bevezetés

Előljáróban szót kell ejteni a magnetofonról, ami egy olyan technikai eszköz, ami a nyelvészeti kutatásokat nagyon megváltoztatta a korábbiakhoz képest. A magnetofon előtt a nyelvészeti vizsgálatoknak a beszédre (vagyis nem az írott szövegekre) vonatkozó része maximum 10-12 szavas mondatokat elemzett, mivel hosszabb beszédrészeteket nem lehetett megjegyezni, pláne nem rögzíteni. A magnó a vizsgálható szövegek terjedelmét nagyon megnövelte, s ráadásul a felvett szöveg bármikor, bárhányszor újra meghallgathatóvá vált. A magnetofon új korszakot és új távlatokat nyitott a beszéd kutatásában.²

A magyar nyelvészetben a hagyományos nyelvjáráskutatásnak, vagyis a falusi idős parasztok kérdőíves kikérdezésének már jelentős múltja volt a múlt század 80-as éveiben (pl. Végh 1959, Deme–Imre szerk. 1968–1977, továbbá: Penavin 1966, 1969 stb.), de a városi dialektológia (lásd: Chambers–Trudgill 1980, 54–64, 82–100) szűz terület volt és sok jelentős nyelvész idegenkedett tőle. A magyar beszéd magnetofonos vizsgálata pedig gyerekcipőben járt még a 80-as évek közepén is (de vö. Balogh szerk. 1993). Gondoljunk bele: elméleti és gyakorlati szempontból a *kvantitatív szociolingvisztika* létrejöttéig a nyelvészeti elemzéseket készítők nagyrészt úgy készítették elemzéseiket, hogy nem tudták, hogy egy-egy országban hogyan beszél a legtöbb ember, ezért aztán sok fontos nyelvi adatról fogalmuk sem volt.³ A városi dialektológia kapcsán célszerű idéznünk még egyszer Chamberst és Trudgillt (1998, 188): A dialektológia, ha nem központi eleme a szociolingvisztika, relikvia, ereklye.⁴

Elméleti és módszertani szempontból a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú (BUSZI) néven ismert kutatás leginkább Labov (1966, 2006, 1984, magyarul

² 2021. január 6-án, amikor Labov az Amerikai Tudományos Akadémia rangos Talcott Parsons-kitüntetését vette át, a következő megjegyzést tette a magnetofonról: “[At Columbia University in the 1960s] I found that linguistics had a very different mode of gathering data [than I had been used to as an industrial chemist]: asking somebody, “Can you say this?”, or relying perhaps on introspection. It occurred to me that the field could profit by the adoption of this new invention, the tape recorder, that preserved what people actually did say. And it was good that I brought my numerical habits with me, because I found that the variation in the way people said the very same words could be measured, and shown to be subject to a number of social parameters.” <https://www.amacad.org/events/honoring-labov>, 18:40–19:16. (2021. nov. 27.)

³ “Linguists and dialectologists remained, as they still remain to a considerable extent, ignorant about the way in which most people in England (and elsewhere) speak, and have therefore been missing out on a great deal of linguistic data” (Chambers–Trudgill 1980, 55).

⁴ “Dialectology without sociolinguistics at its core is a relic. No serious perspective on dialectology can grant urban research and variation theory less than a central role.”

1988; lásd még Kontra 2018) munkáin alapult. Fontos előmunkálatunk volt a gazdagréti kábeltévé anyagából válogatott részletek sok szempontú elemzése (Kontra szerk. 1988) – elkészült a 20 perces felvétel intonációs átírata, s tanulmányok születtek a szünetjelölésről, a megnyilatkozashatárok jelöléséről, a témaismételő névmásokról, a beszélt nyelvi szövegalkotásról és a nemverbális közlésekről.

A BUSZI kutatási céljai

Vizsgálataink fő céljai a következők:

- az eddigi írott korpuszokon vagy egy-két nyelvész intuícióján alapuló leírások módosítása, kiegészítése jelentős mennyiségű nyelvi korpusz elemzése, valamint a nyelvhasználat kísérletes vizsgálata (elicitáció) révén,
- a szociológiailag minél pontosabban leírt, különböző budapesti társadalmi rétegek, csoportok eltérő nyelvhasználatának vizsgálata,
- a stílusok vizsgálata, vagyis a beszélőknek saját beszédüket kísérő figyelmük nagyságától függő változatok leírása,
- olyan adatok felvétele, amelyek lehetővé teszik bizonyos nyelvi változások vizsgálatát, ha hasonló adatfelvételek készülnek 10–20–30 év múlva.⁵

Az interjú és a vizsgálati eszközök

Az interjú és a vizsgálati eszközök jelentős része a klasszikus labovi interjú (Labov 1984) magyar viszonyokra adaptált változata.

A BUSZI-2 egydimenziós tesztadatait Kontra és Borbély (2010) közölte. Az interjút két nagy részből állnak: irányított beszélgetésekből és tesztekből. Ez utóbbiak közé tartoznak a

- szóbeli mondatkiegészítő feladatok,
- bekezdésnyi szövegek lassú és gyors felolvasásai,
- minimális párok felolvasása,
- 5-6 szóból álló listák felolvasása,
- egy „Azonos vagy különböző?” teszt,
- egy „Melyik a helyes?” teszt,

⁵ Ez a célunk nem valósult meg – 1987-től máig eltelt 34 esztendő, és nyoma sem látszik semmilyen szándéknak, pláne nem kísérletnek egy megismételt vizsgálatra.

- egy „Ön hogyan szokta ejteni?” teszt,
- egy szóelicitációs feladat,
- még egy mondatkiegészítő feladat,
- a riporter teszt,
- egy szemantikai feladat (a Demográfia teszt)
- s végül a kapcsolkiszedő-teszt.

Az irányított beszélgetések az 1. ábrán látható társalgási modulokat tartalmazzák. Ezek között voltak kötelező és választható modulok, és több modul a terepmunkásnak a bevezető szöveg szó szerinti elmondásával kellett indítania. A beszélgetések minimálisan 30 percig tartottak.

BIO	önéletrajz
CSA	család
ISK	iskola
ISZ	iskola (folyt.)
FÉL	félelem
MUN	munka, foglalkoztatottság
Q01	köztes beszélgetés
NYE	nyelv
SZI	szabadidő
VAL	vallás
ETN	etnikumok
CMÖ	cigányok
HAL	halálveszedelem
TEM	tegezés, magázás
JÁT	játék
BŰN	utcai bűnözés
GYE	gyerekkor
VER	verekedés
SZE	udvarlás
HÁZ	házasság
HAL	halálveszedelem
ÁLM	álmok
BAR	barátok
ABO	abortusz
ATO	atomerőművek
HUM	humor

1. ábra. A BUSZI-2 társalgási moduljai (az egyik interjú moduljainak sorrendjében)

Adatközlők

A BUSZI-2-ben 50 interjút készítettünk 1987-ben, kvóta mintával, vagyis 10 tanárt, 10 egyetemistát, 10 bolti eladót, 10 gyári munkást és 10 szakmunkástanulót kérdeztünk ki.

A BUSZI-3-ban és BUSZI-4-ben 200 interjút készítettünk 1988–89-ben, *reprezentatív* mintával, olyan mintával, ami életkor, nem és iskolázottság szempontjából pontosan megfelelt az akkori felnőtt, írástudó fővárosi lakosság összetételének. Megemlítem, hogy a szocializmus végnapjaiban címkártya alapján felkeresett adatközlőink némelyike elutasította a részvételt, de az elutasítás mértéke nem volt jelentős. Ellentétben a 2013–15-ben folytatott Szegedi Szociolingvisztikai Interjú (SZÖSZI) kutatásunkkal, amikor egy reprezentatív minta 135 felnőtt tagjából csak 58 vett részt a kutatásban, 77 főt (57%) a „barátom barátja” módszerrel találtunk meg (Kontra–Németh–Sinkovics 2016, 57–58), vagyis a szegedi minta nem reprezentatív.⁶

Terepmunkások

A BUSZI-ban gyakorlatilag nem volt módunk arra, hogy nyelvészek készítsék az interjúkat, ezért szociológusokat és egy tanárnőt tanítottunk meg az interjúzás csínjára-bínjára (Kontra 2021, 23–28). A SZÖSZI-ben azonban már magyar szakot végzett, az *ö-ző* nyelvjárást anyanyelvükként beszélő nyelvészek voltak a terepmunkásaink (Kontra–Németh–Sinkovics 2016, 72). Mindkét eljárásnak vannak előnyei is, hátrányai is, miként abból is tanulhatunk, ha ugyanazzal az adatközlővel két eltérő beszédű (egy *ö-ző* és egy *e-ző*) terepmunkás készít interjúkat, különböző időpontokban (Németh–Kontra–Sinkovics 2015).

A korpusz

A BUSZI beszélt nyelvi korpusz létrehozása, vagyis a felvételek lejegyzése, kódolása, ellenőrzése és számítógépes adatbázissá alakítása szakképzett

⁶ Ehhez vö. a következő részletet Hann Endre, a Medián közvélemény-kutató cég igazgatója interjújából:

Kérdés: Hogyan működött a közvélemény-kutatás a szocializmusban? Nehezen tudom elképzelni, hogy szabadon elmondták önknek az emberek a valódi véleményüket.

Válasz: Pedig így volt. Sokkal könnyebb volt bejutni az emberekhez, mint ma, amikor már a lépcsőházban elakadunk. Tárt karokkal fogadtak bennünket, kínálgattak, marasztaltak. Azt gondolhatták, így eljut a szavuk a döntéshozókig (Hamvay 2021).

nyelvészeknek bő két évtizedes munkájába került. A magyar nyelvészetben korábban nem készült ilyen színvonalú beszélt nyelvi korpusz. Értendő ez a beszédfelvételekre is és az elvégzett korpuszépítő munka minőségére és mennyiségére egyaránt.

A szövegeket tartalmazó adatbázisban 268 000 szövegszó van, ebből az adatközlők 173 000 szövegszót mondtak ki, a terepmunkások pedig 95 000-et. Az irányított beszélgetések összesen 3 135 764 karakter terjedelműek. A legrövidebb interjú 1900 szavas, a leghosszabb 15 000 szavas volt. Nagyjából 25 000 különféle, szón belül kódolt jelenséget (pl. *l*-kiesés, *t*-kiesés, *-bVn* helyett *-bV* stb.) találhatunk benne, körülbelül 25 000 szünetet és 10 000 hezitációt. Az interjúk összesen 80 órát tesznek ki.

A vizsgált nyelvi változók interjúbeli gyakoriságát először Újvidéken mutatuk be 1989 őszén, a 2. Élőnyelvi Konferencián, lásd: Reményi 1989 és 2021. A konferencia kötetét Papp György szerkesztette, ez 1989-es évszámmal, de a háború miatt két év késéssel jelent meg. És persze ő szerkesztette a 2001-es újvidéki konferencia kötetét is.

Mire jó egy ilyen korpusz?

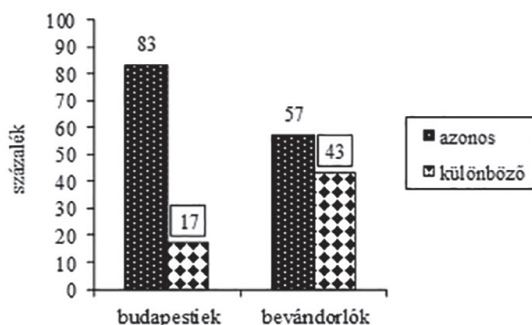
Ha átfutja az ember a *Tanulmányok a budapesti beszédről* című könyvünk tartalomjegyzékét (Kontra–Borbély szerk. 2021), rögtön látja, hogy a következő területekről készültek elemzések: hangtan, alaktan, mondatan, szókincs, stílus, diskurzus, nyelvi bizonytalanság stb. Ez a korpusz nagyon sok nyelvészetileg izgalmas, fontos kérdés vizsgálatát teszi lehetővé, olyan kérdéseket is, amelyeket korábban meg se fogalmaztak, nemhogy vizsgáltak volna.⁷

Az eredmények közül kettőt mutatok be, futólag.

(1) Többek között megvizsgáltuk azt a kérdést, hogy van-e Budapesten zárt *ë* (Hattyár–Kontra–Vargha 2021), s ebben a vizsgálatban azt a kérdést is fölítettük, hogy van-e különbség az echte budapestiek és az oda bevándoroltak között abban, hogy fölismerik-e a *hëgyës* 'szűrös' és a *hëgyes* 'hegyvidékes' közötti jelentésbeli különbséget az „Azonos vagy különböző?” tesztünkben. Amint a 2. ábra mutatja, a 29 echte budapesti 17%-a ítélte a két szót különböző jelentésűnek, szemben a 21 bevándorló 43%-ával, ami statisztikailag jelentős különbség. Ezt a perцепciós különbséget bizonyos fokig tekinthetjük a bevándorlók nyelvjárási kompetenciája továbbélésének is.

⁷ Nem túloztam, amikor a 2021. október 5-i könyvbemutatón (<https://www.youtube.com/watch?v=jvNEKKmGQgk>) (2021. nov. 27.) azt mondtam, hogy a BUSZI alapján 30 doktori (PhD) disszertációt lehetne készíteni.

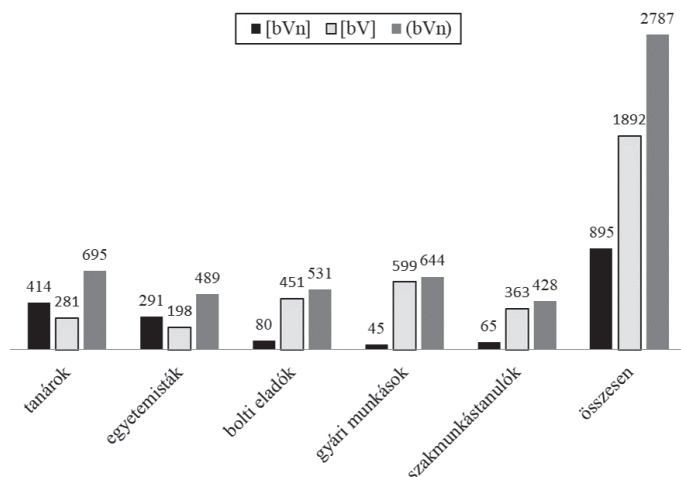
"Azonos vagy különböző?"
hëgyës (F1=462 Hz) és *hëgyes* (F1=574 Hz),
 BUSZI-2 (1987), N = 50,
 khi-nëgyzet (χ^2) = 3,964, $p < 0,05$

2. ábra. A bevándorlás hatása a *hëgyës* 'szürös' és a *hëgyes* 'hegyvidékes' jelentésbeli különbségének megítélésére, BUSZI-2

(2) A BUSZI-kutatásokról megtudtuk, hogy a normális magyar beszédben⁸ a *-ban/-ben* rag *-n* hangját csak az esetek egyharmadában ejtjük ki, és ebben jelentős társadalmi különbségek is vannak, amint a 3. ábra mutatja. Erről eddig fogalma sem lehetett a magyar nyelvészeknek, mivel sosem vizsgálták meg ekkora korpuszon s ilyen precizitással az *n*-törlést. Az ábra megmutatja, hogy a BUSZI-2 50 adatközlőjének összesen 2787 potenciális *-ban/-ben* ragját elemeztük, s azt találtuk egyebek mellett, hogy a tanárok és egyetemisták eltérnek a bolti eladók, gyári munkások és szakmunkástanulók csoportjától abban, hogy az előbbiek többször ejtik ki az *n*-et mint ahányszor törlik, az utóbbiak viszont sokkal gyakrabban törlik, mint kiejtik. A *-ban/-ben* rag jövőbeli vizsgálata további fontos kérdéseket rejthet magában, pl. (a) mi a szerepe a fonológiai környezetnek? s (b) mi a szerepe a beszédstílusnak?

⁸ Talán túlzok, amikor *normális magyar beszéd*ről írok, de itt öt foglalkozási csoporthoz tartozó 50 budapesti ember legalább félórás irányított beszélgetéseiről van szó, s a beszédtemák is szerteágazóak.

3. ábra. A (bVn) realizációi a BUSZI-2 irányított beszélgetéseiben foglalkozási csoportonként, Mátyus (2011, 306) alapján. Az összes adat száma: 2787

Néhány megjegyzés a SZÖSZI-ről

A *Szeged nyelve a 21. század elején* című könyvünk (Kontra–Németh–Sinkovics 2016) öt éve jelent meg, s a magyarországi városi dialektológia második gyümölcse. Ebben a kutatásban jelentős mértékben építettünk a BUSZI tapasztalataira, de sok újítást is bevezettünk. Az egyik újításunk az volt, hogy összehasonlítottuk egy 42 éves édesanya és 12 éves lánya beszédét és attitűdjét. Könyvünkben közöltük az édesanya 141 perces és lánya 42 perces interjújának átíratát (összesen 72 oldal) is és három oldalon elemeztük az eltéréseket. Ebből egyetlen táblázatot mutatok itt be a könyv 181. oldaláról:

Adat- közlő	Szótag típusa								Összes szótag %	
	Tő első szótagja %		Tő nem első szótagja %		Véghangzó %		Toldalék %			
	e	ö	e	ö	e	ö	e	ö	e	ö
K36N	24,1	75,9	38,4	61,6	11,3	88,7	18,1	81,9	21,5	78,5
L11N	92,2	7,8	100	0	100	0	100	0	95,6	4,4

1. táblázat. K36N (édesanya) és L11N (lánya) ö-zése

Jól látható, hogy anya és lánya nagyon eltér beszédében, az előbbi az összes *ö*-zhető szótag 78,5%-át ejtette *ö*-vel, lánya viszont csak 4,4%-ban *ö*-zött. A két közölt interjú azt is megmutatja, hogy mennyire erős a kortárs diákcsoport hatása a 12 éves tanuló *ö*-ző nyelvhasználattal kapcsolatos attitűdjeire és beszédére, és ugyanakkor mennyire jelentéktelen a családi környezeté.

Végül, a SZÖSZI egyik terepmunkásának dilemmáit bemutatandó, lejátsszok (bemutatok) egy rövid felvételt. A kérdés az, hogy ha az *ö*-zést vizsgáljuk, mi a jobb, ha a terepmunkás *ö*-zve beszél, vagy az, ha *e*-zve. Íme az átirat:

„Miközben az interjúkat készítjük a Szeged nyelve és népe kutatás során, nagyon sokszor kerülök abba a helyzetbe, hogy *ö*-ző terepmunkásként egy *e*-ző adatközlővel találkozom. Ez rettentő rossz érzés tud lenni, mert alapvetően ez egy bizalmi alapon működő dolog, és ha a másik nem *ö*-zik, nyilván nem tehet róla, nem ez az anyanyelvjárása... akkor válik nagyon kellemetlenné a dolog, amikor kifejezetten az *ö*-zésről beszélünk és amellett, hogy nem *ö*-zik, még stigmatizálja is az *ö*-zést, és ugye nekem az a dolgom, hogy a hipotézisünk szerint az *ö*-zés *ö*-zést vált ki, a dolgom ugye az, hogy végig *ö*-zzek, még akkor is, hogyha a helyzet abszolút kellemetlen számomra, s ilyenkor tényleg azt érzem, hogy tíz-tizenöt centivel alacsonyabb vagyok mint a másik ember, pláne hogyha olyan megjegyzéseket tesz, hogy az *ö*-zés és egyáltalán a nyelvjárási beszéd az iskolázatlansághoz köthető, vagy hát az alacsonyabb igényekkel rendelkező élethez köthető, kifejezetten csak falusi vagy paraszti világból származóak őrzik meg a nyelvjárásokat, akik nem képesek alkalmazkodni a városban zajló élethez. Úgyhogy rettentő rossz érzés alacsonyabbnak lenni. És ennek ott az ellenkezője, amikor pedig egy teljesen ugyancsak *ö*-zővel találkozok, teljesen jó hangulatú beszélgetések alakulnak ki... és ezzel nem azt mondom, hogy egy *e*-zővel nem alakulhat ki jó hangulatú beszélgetés, de határozottan familiárisabbnak érzem az egészet hogyha, hogyha, hogyha egy röndös embőrral beszélgetők.”

Irodalom

- Balogh Lajos szerk. 1993. *Szöveggyűjtemény a táji nyelvváltozatok köréből*. (Linguistica, Series B, 2.) Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete.
- Chambers, J. K. – Trudgill, Peter. 1980. *Dialectology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chambers, J. K. – Trudgill, Peter. 1998. *Dialectology*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.

- Deme László – Imre Samu szerk. 1968–1977. *A magyar nyelvjárások atlasza*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Hamvay Péter. 2021. Portré: Hann Endre, a Medián igazgatója. *HVG* okt. 28., 66.
- Hattyar Helga – Kontra Miklós – Vargha Fruzsina Sára. 2021. Van-e Budapesten zárt *ë*? In Kontra Miklós – Borbély Anna szerk., *Tanulmányok a budapesti beszédről a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú alapján*. 147–164. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Kontra Miklós. 2018. A 90 éves William Labov, a társadalmilag reális nyelvészet megalkotója. *Magyar Nyelv* 114. 1–22.
- Kontra Miklós. 2021. A Budapesti Szociolingvisztikai Interjú története. In Kontra Miklós – Borbély Anna szerk., *Tanulmányok a budapesti beszédről a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú alapján*. 19–41. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Kontra Miklós – Borbély Anna. 2010. *A Budapesti Szociolingvisztikai Interjú (BUSZI-2) egydimenziós tesztadatai*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézet, Élőnyelvi Kutatócsoport. http://www.nytud.hu/buszi/B2_tesztadatok.pdf (2021. nov. 27.)
- Kontra Miklós – Németh Miklós – Sinkovics Balázs. 2016. *Szeged nyelve a 21. század elején*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Kontra Miklós szerk. 1988. *Beszélt nyelvi tanulmányok*. (Linguistica, Series A, 1.) Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete. <http://mek.oszk.hu/08700/08712/08712.pdf> (2021. nov. 27.)
- Kontra Miklós – Borbély Anna szerk. 2021. *Tanulmányok a budapesti beszédről a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú alapján*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Labov, William. 1966. *The Social Stratification of English in New York City*. Washington, D.C.: Center for Applied Linguistics.
- Labov, William. 1984. Field methods of the Project on Linguistic Change and Variation. In Baugh, John & Sherzer, Joel (eds.), *Language in Use: Readings in Sociolinguistics*. 28–53. Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall.
- Labov, William. 1988. „A nyelvi változás és változatok”: Egy kutatási program terepmunka-módszerei. *Szociológiai figyelő* 4 (4): 22–48. Ford. Galántai Vera. [Labov 1984 fordítása]
- Labov, William. 2006. *The Social Stratification of English in New York City*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mátyus Kinga. 2011. *-ba, -ban* elméletben és gyakorlatban: A (BVN) változó variabilitása a BUSZI-2 öt foglalkozási csoportjában. In Hires-László Kornélia – Karmacsi Zoltán – Márku Anita szerk., *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. 303–311. Budapest–Beregszász: Tinta Könyvkiadó – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete.
- Németh Miklós – Kontra Miklós – Sinkovics Balázs. 2015. Two Fieldworkers’ Effects on a Respondent’s Language Use in Szeged, Hungary. *Studia Linguistica Hungarica*, Volume 30. 73–83.

- Papp György szerk. 1989. *Hungarológiai Közlemények* 21 (3): 80.
- Papp György szerk. *11. Élőnyelvi Konferencia*. Tanulmányok (különszám). Újvidék.
- Penavin Olga. 1966. *A jugoszláviai Muravidék magyar tájnyelvi atlasza*. Budapest: Magyar Nyelvtudományi Társaság.
- Penavin Olga. 1969. *A jugoszláviai Baranya magyar tájnyelvi atlasza*. Újvidék: Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar.
- Reményi Andrea Ágnes. 1989. A Budapesti Szociolingvisztikai Interjú kódolási rendszeréről. *Hungarológiai Közlemények* 21 (3): 80: 405–416.
- Reményi Andrea Ágnes. 2021. A Budapesti Szociolingvisztikai Interjú kódolási rendszeréről. In Kontra Miklós – Borbély Anna szerk., *Tanulmányok a budapesti beszédről a Budapesti Szociolingvisztikai Interjú alapján*. 70–82. Budapest: Gondolat Kiadó. [Gyakorlatilag azonos Reményi 1989-cel.]
- Végh József. 1959. *Őrségi és hetési nyelvatlasz*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

URBAN DIALECTOLOGY IN HUNGARY

The Budapest Sociolinguistic Interview and the Szeged Sociolinguistic Interview projects

Urban dialectology began with William Labov's work in New York City in the 1960s. In Hungary, such research began in the mid-1980s in the Linguistics Institute of the Hungarian Academy of Sciences. 50 sociolinguistic interviews were conducted in 1987, then 200 more in the next two years. Transcription, coding, checking, and building databases were completed as late as 2008. In this paper I touch on theoretical and methodological issues and survey some results published in *Tanulmányok a budapesti beszédről* 'Studies on Budapest speech' (Budapest: Gondolat Kiadó, 2021). Some methodological issues and results of the Szeged Sociolinguistic Interview project, conducted in 2013–2016, are also discussed.

Keywords: urban dialectology, sociolinguistic interview, linguistic variation and change, Budapest Sociolinguistic Interview, Szeged Sociolinguistic Interview

GRADSKA DIJALEKTOLOGIJA U MAĐARSKOJ

Projekti „BUSZI” i „SZŐSZI”

Gradsku dijalektologiju je ustanovio Viljem Labov u Sjedinjenim Američkim Državama sredinom 60-ih godina prošlog veka. U Mađarskoj su, u Institutu za lingvistiku Mađarske akademije nauka, prva sociolingvistička istraživanja govornog jezika počela 1985. godine. Projekat pod nazivom „Budimpeštanski sociolingvistički intervjui” (BUSZI) predstavlja prvo značajno istraživanje govornog mađarskog jezika. Terenski rad je trajao tokom 1985. godine (sa 50 urađenih intervjua), zatim od 1988. do 1989. godine (sa 200 intervjua). Prikupljanje materijala, beleženje, kodiranje,

kontrola, a zatim formiranje baze podataka i rad na dostupnosti materijala trajao je do 2008. godine. Rad govori o knjizi pod nazivom *Studije o budimpeštanskom govoru*, objavljene 2021., a zatim ukratko govori i o novom projektu koji je proizašao iz prethodnog, o Segedinskom sociolingvističkom intervjuu (SZÖSZI).

Ključne reči: gradska dijalektologija, sociolingvistički intervju, jezički varijeteti, BUSZI, SZÖSZI

A kézirat beérkezésének ideje: 2021. dec. 20.

Közlésre elfogadva: 2022. febr. 15.